

HOOFDSTUK 3

HUISWERK VOOR VLUCHTELING EN VRIJWILLIGER

1. INLEIDING

Het tweede hoofdstuk behandelde de ‘maatschappelijke activiteiten’ van vrijwilligersorganisaties om bruggen te bouwen tussen nieuwkomers en de brede lokale bevolking. Daar ging het over ‘publieke’ activiteiten die doorgaans breed aangekondigd worden met affiches, flyers, boodschappen per mail en facebook.

Dit derde hoofdstuk behandelt een dimensie van het vrijwilligerswerk die niet zo publiek is. Hier gaat het over persoonlijke contacten en individuele ondersteuning bij allerlei situaties, opgaven, moeilijkheden.... Het gaat over vele tussenkomsten ‘zonder naam’ waarmee de vrijwilliger niet te koop loopt, maar die hij/zij beschouwt als een ‘human job’ om vluchtelingen te helpen ‘thuiskomen’.

Deze vormen van ondersteuning zijn, denken wij, vooral nodig wanneer vluchtelingen, na erkenning, op eigen benen moeten staan in een samenleving die ze nog niet kennen. Het streefdoel is dat ze dan zelf weer de regie over hun leven opnemen. De overheid ontwikkelt daarvoor maatregelen en stelt diensten ter beschikking die vooral gericht zijn op snelle oplossingen voor behoeften als huis, werk, opleiding.

Niet iedereen is echter in staat om aan dit streefdoel van zelfstandigheid te voldoen. Meestal zijn vluchtelingen, ook na hun erkenning, nog **‘kwetsbaar’**. Met deze term wordt bedoeld dat ze nog niet in staat zijn om met eigen **draagkracht** (financiële middelen, kennis, vaardigheden ...) het hoofd te bieden aan **draaglast** (trauma’s, zoektocht naar een woning, gemis van partner en kinderen, werkloosheid). De context en aspecten van kwetsbaarheid worden zeer goed uitgelegd in de brochure [‘Kwestbaarheid. Naar een gelijkwaardige behandeling van kwetsbare vluchtelingen’](#) die Caritas-international en Convivial in 2017 publiceerden.²⁵

Het is niet de bedoeling dat vrijwilligers het vele huiswerk van de vluchteling zelf gaan oplossen. Het is wel nodig dat ze nabij zijn, luisteren, mee-denken en mee-zoeken naar informatie of een bevoegde dienst, en soms meegaan, opvolgen, bemiddelen als het nodig is. Deze persoonlijke ondersteuning is informeel en aanvullend ten opzichte van de officiële professionele diensten en blijkt uit ervaring nuttig en vaak noodzakelijk.

25 Nicolas Van Puymbroeck, december 2017

Cultureel en politiek socioloog [Robin Vandevooordt](#) bevestigde dit tijdens [de netwerkdag 2017 van Gastvrij Netwerk](#). Hij baseerde zich op zijn post-doctoraal onderzoek ‘**Onvrijwillige migratie, morele verantwoordelijkheid, solidariteit en protest van rechts**’. Uit diepte-interviews van recent aangekomen Syrische vluchtelingen stelde hij vast dat de hiërarchische relatie tussen professionele hulpverlener en cliënt vaak onbedoeld een ervaring van ongelijkheid en afhankelijkheid creëert. De Syrische cliënten verwachtten een meer persoonlijke vorm van solidariteit en vonden ‘waardigheid’ een stuk belangrijker dan ‘rechten’.

“Laagdrempelige en persoonlijke contacten openen poorten naar een echt sociaal leven”, zegde hij. “Daarin zijn vrijwilliger en vluchteling niet afhankelijk van elkaar, maar gaan ze met elkaar om op voet van gelijkheid en wederkerigheid, wat belangrijk is voor waardigheid en goed gevoel aan beide kanten. Nieuwkomers met sterkere sociale netwerken blijken ook vaker en efficiënter gebruik te maken van professionele hulpverlening.”

In context hiervan gaf hij waarschuwingen mee aan de vrijwilligers, o.a.

Ken je grenzen. Neem het leven van iemand anders niet op je schouders! Probeer geen hulpverlening in je eentje te doen, maar zoek praktische steun van professionele hulpverleners en sociale en mentale steun in je vrijwilligersvereniging en bij vrienden.

Ga niet het werk van de overheid vervullen, maar signaleer welke structurele problemen je vaststelt bij bv. huisvesting, werk, schooltoelage Zoek bondgenoten in het middenveld om deze signalen hoger op te brengen.

De inhoud van dit hoofdstuk omvat een handige checklist en 11 thema’s:

Checklist van het ‘huiswerk’ na erkenning

- Recht op maatschappelijke integratie (OCMW-steun)
- Wonen. Op zoek naar een eigen adres
- Inburgering en integratie
- Gezondheidszorg
- Recht op gezinshereniging
- Kinderbijslag
- Schoolkosten, school- en studietoelage
- School en zorg voor het kind
- Werk
- Budgetbeheer en vaste kosten
- Reizen en Mobiliteit

Elk thema wordt behandeld met een vergelijkbare opbouw:

- inleiding met een situering van het thema,
- specifieke problemen,
- tips van en voor vrijwilligers. Hier en daar zijn ook praktijkvoorbeelden van de lidorganisaties van Gastvrij Netwerk toegevoegd.

Overal zijn er vele verwijzingen en hyperlinks naar websites ingevoegd waarmee gebruikers van de toolkit, als ze dit willen, meer informatie kunnen gaan zoeken.

Beschouw de informatie van dit hoofdstuk als aanvullend ten opzichte van de basiswebsites van de overheidsdiensten en gespecialiseerde middenveldorganisaties.

Raadpleeg in elk geval de basisinformatie met betrekking tot vreemdelingen:

- de brochures van het Commissariaat-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS): ‘[U bent als vluchteling erkend in België. Uw rechten en plichten](#)’ en ‘[U geniet subsidiaire bescherming in België. Uw rechten en plichten](#)’
- www.vreemdelingenrecht.be; www.integratie-inburgering.be
- www.vluchtelingenwerk.be en www.orbitvzw.be

en met betrekking tot mensen in armoede:

- www.welzijnszorg.be
- www.netwerktegenarmoede.be

Doel is vrijwilligersgroepen te helpen: de informatie, hyperlinks en tips geven inzichten van ervaren vrijwilligersgroepen mee en vermijden veel zoekwerk en nodeloze ergernissen. Achterliggend idee is ook dat nieuwe vrijwilligers niet telkens opnieuw het wiel gaan uitvinden.

Voor de vluchtelingen zelf is de informatie te moeilijk. Vrijwilligersorganisaties kunnen de thema’s wel nuttig tot bij vluchtelingen brengen, ofwel individueel, ofwel in groep, door stukken ervan als gespreksstof te gebruiken in groepsactiviteiten, zoals bijvoorbeeld praktijkoefeningen Nederlands.

De problemen en tips die bij elke thema genoteerd werden, zijn verbonden aan de specifieke behoeften die vrijwilligers in de praktijk opgemerkt hebben. *“Soms is het alsof we een andere maatschappij leren kennen”.*

Uit vele ervaringen leerden we dat de systemen die het gebruik van rechten in onze maatschappij regelen, ingewikkeld en moeilijk te begrijpen zijn, voor iedereen en zeker voor nieuwkomers. Dat dit niet zomaar een subjectieve indruk is, maar realiteit, bevestigden de federale Ombudsmannen Guido Herman en Catherine De Bruecker bij hun [voorstelling van het jaarverslag 2017](#):

“Burgers hebben vaak een schrijnend gebrek aan informatie over sommige rechten. En als ze hun rechten al kennen, slagen ze er niet altijd in om ze te laten gelden....Vooral kwetsbare mensen hebben het moeilijk. De administratieve stappen kunnen erg lastig zijn, het is niet altijd vanzelfsprekend om de juiste informatie of de bevoegde dienst terug te vinden of de juiste documenten te bezorgen. Het is soms een hobbelig pad om echt van je rechten gebruik te maken. Dat werkt ontmoedigend.”

Vrijwilligers kunnen beroep doen op de federale ombudsdienst om een probleem te signaleren of vragen te stellen. Ze moeten wel wat geduld hebben, maar krijgen een antwoord. Houd er rekening mee dat er diverse ombudsdiensten zijn voor de diverse beleidsniveau’s van [België](#) en [Vlaanderen](#) en voor diverse bevoegdheden.